

AVRAM IANCU - 200!

Cetatea Cavalerilor

Coordonator: Colonel Dr. Constantin MOSINCAT
Editor: Asociația Națională a Cavalerilor de Clio
Editura Tipo MC, Oradea, 2020

Cartea Mea, e și a Tăi ISSN 2734-6889; ISSN_L 2734-6889

Nr. 6(46/iunie 2024)

INTERVIURI DESPRE BENONE DAMIAN

Cu soprana Constanța Ileana Damian, în salonul din casa familială

Prof. Aurelian POPA-STAVRI

Constanța Ileana Damian

Dragi prieteni, suntem în salonul de primire al familiei Damian din Bucureștiul nobil de odinioară, unde oaspeții erau primiți cu fast, pentru o șuetă la o cafeluță, pentru o amintire dragă sau cu prilejul unei sărbători. Iată, însă că ne întâlnim la o jumătate de an de la plecarea fizică, dintre noi, a violonistului virtuoz, dirijorului, personalității de rang înalt artistic, Benone Damian. Stăm de vorbă, prin bunăvoința gazdei, soprana Ileana Constanța Damian, născută la 5 februarie 1933, despre Benone Damian-omul, cel care a lăsat o operă, lasă în urma sa prietenii frumoase pe care noi suntem datori să le continuăm și să vi le înfățișăm. Datorită prietenilor, în general vorbind, s-a creat o cultură muzicală, o viață muzicală în București, în România. Datorită acestor empatii, simpatii și prietenii muzicale s-a putut reprezenta la cote performante România muzicală și folclorul românesc.

- Doamna Constanța Damian, vă mulțumesc pentru primirea în acest salon frumos și vă rog să ne spuneți cum a trecut această jumătate de an pentru dumneavoastră, când nu mai puteți vorbi direct cu soțul, domnul Benone Damian?

- Indiferent ce vă spun, îmi este foarte greu și-mi va fi și mai greu de aici înainte!

- Ați avut un sprijin mare. Maestrul Benone Damian a fost un om viguros, sănătos, plin de viață, un artist și deasemenea un prieten și un soț iubit. Vorbiți-ne de Benone Damian ca om, pentru că pe scenă strălucea. Avea o asemenea prezență de spirit și o înfățișare artistică atât de frumoasă încât era des invitat peste hotare pentru bunul său simț, bunul său gust artistic, pentru calitățile umane și cele muzicale. Benone Damian era un om voinic, nu foarte înalt, cu podoabă capilară bogată. Până în ultimul timp de viață părul lui era al unui artist, păr bogat, foarte pregnant.

- Cu o culoare destul de naturală, pe urmă a început să se grizoneze și-i stătea foarte bine.

- La un moment dat, la emisiunea **Odată-n viață** de la Televiziunea Română, a venit și a cântat alături de Lucreția Ciobanu și Ileana Constantinescu. A avut o apariție entuziastă interpretând *Hora Spiccato* de Grigoraș Dinicu, acompaniat de Orchestra Națională Lăutarii, dirijor fiind Nicolae Botgros. Cum repeta domnul Benone Damian pentru a se prezenta la acea emisiune importantă?

- Să știți că soțul meu, nu era zi de la Dumnezeu fără să nu repete, indiferent că ieșea bine, studia, și după concert studia. Ce-am greșit, se întreba, sau urmărea ce n-a fost la înălțimea așteptărilor lui, așa cum își dorea. Și dimineața vreo patru ore și după amiaza vreo patru ore. Studia ca și un violonist care o ia *da capo*, ca un copil care începe cu game și sfârșește cu un Studiu. Să știți că n-am văzut în viața mea un om așa corect în ceea ce privea studiul, în ceea ce însemna ambiția pentru ca să reușească un lucru la nivelul pe care și-l dorea el. Trecea peste orice. Nu știa de distracție, de absolut nimic până nu-și făcea orele lui! Era cel mai fericit! Dacă ieșeam în oraș, dacă treceam peste anumite ore era nervos. „Dar de ce ești nervos, mami?” „Păi cum să nu fiu nervos că uite, astăzi după amiază nu mi-am făcut orele mele”. Și îi zic: „Ai tot timpul! Le faci uite acum, în continuare. Am venit acasă!” Și le făcea. Era alt om! Dispus să glumească, să se ocupe și de altceva, dacă își termina și orele lui de studiu.

- Stăm de vorbă cu dumneavoastră, doamnă Constanța Damian, soția regretatului violonist virtuoz, șef de formație orchestrală, Benone Damian, cel care a devenit un ambasador greu de egalat al folclorului românesc, al muzicii românești. În repertoriul înregistrat de domnia sa se întâlnesc doinele bucovinene și transilvănene, jocurile muntenești și oltenești, piese muzicale tradiționale din Banat, Dobrogea și Moldova.

-Și chiar piese muzicale de concert. Creațiile lui Grigoraș Dinicu, ele fiind numai de concert.

- Putem spune că maestrul Benone Damian este prezent prin valoarea înregistrărilor sale, este prezent prin valoarea amintirilor pe care ni le-a lăsat, este prezent în memoria publicului nu numai în

AVRAM IANCU - 200!

Nr. 6(46/iunie 2024)

amintirea familiei. Un motiv în plus este faptul că a înregistrat un album întreg în memoria lui Grigoraș Dinicu. Doamnă Damian, cum lucra pentru piesele dedicate creației și memoriei maestrului Grigoraș Dinicu? Erau anii 80 ai secolului trecut, XX. Cum studia aceste piese concertante pentru că se știe, Grigoraș Dinicu a fost primul virtuoz profesionist concertist care a adus muzica populară, muzica lăutărească autentică, de veche tradiție, pe scena Ateneului, fapt pe care l-au luat drept exemplu soliștii orchestrei „Barbu Lăutaru“, între 1949-1970, cu dirijorii săi violoniști, Victor Predescu, Nicu Stănescu, Ion Luca-Bănățeanu, Ionel Budișteanu, dirijorul-contrabasist Florian Economu, apoi maestrul Benone Damian, Gheorghe Zamfir, Alexandru Mica, iar ulterior, Grigore Leșe. A urmat imediat o perioadă fertilă pentru că în acei ani, compozitorii români și-au diversificat modurile de valorificare ale folclorului sătesc în diverse genuri ale muzicii corale, camerale, simfonice și vocal- instrumentale.

- Aș putea spune că soțul meu l-a iubit de mic pe Grigoraș Dinicu și mi-aduc aminte din spusele lui. Când era cu părinții lui, Benone le spunea „-Așa vreau să ajung și eu! „- Da ? Vei ajunge dacă vei studia!“, îi spunea tatăl lui. În orice caz n-a fost ușor nici pentru el, nici pentru mine.

- Cum era programul de viață al soțului dumneavoastră într-o zi obișnuită, apoi încercați să vă amintiți o zi de sărbătoare în care dânsul era la concert și dumneavoastră erați în public, iar în numeroase momente ați cântat cu *orchestra Benone Damian*.

- Este adevărat.

- Cum era tipicul zilei? Un mare muzician se afirmă prin muncă susținută și ordine desăvârșită.

- Să știți că mai toate zilele erau la fel, în sensul că se trezea înaintea mea, eu mă culcam cel mai târziu, ora lui de somn era ora lui de somn, când trebuia să recupereze efortul de peste zi. Se trezea dimineața, făcea gimnastică, nu exista zi să nu facă mișcări fizice: flotări, ș. a. m. d., duș, mâncă și ...studiu. Dacă ne făceam program, că trebuia să ieșim în oraș, ieșeam, dar îl vedeam că nu-i convenea, că zicea: „da, acum am rupt din studiul meu și sigur am de lucru!“ N-avea răbdare nicăieri unde mergeam cu el. Să nu-l fi dus la vreun magazin, să nu-l fi dus nicăieri că tot se gândea: „uite, acum studiam. Uite, mi-am pierdut...“ Și nu erau ore pierdute, că omul trebuie să se mai și recreeze puțin. El nu știa de acest recreat! Asta am suferit chiar eu, cu el, din cauza acestui fapt. „Stai, mami, hai să mergem într-un parc sau... „, Da, hai să mergem, dar, uite, parcă trebuie să vină cineva după-amiază“, sau „am lecție cu cineva“, de fiecare dată trebuia să fie câte ceva și noi să amânăm. În concedii, la fel, „Mergem în vară, mergem în toamnă, nu, nu, că mergem la iarnă pe zăpadă și ce frumos o să fie cu sania!“ Nici atunci... Și de aceea vă spuneam că fiecare zi a fost aceeași. Și ce-a primat a fost studiul lui.

- Iată cu ce efort, cu ce renunțări se crează și se menține o carieră solidă, de artist.

- Absolut!

- Cu multe sacrificii.

- Da. Domnule Popa, cine nu știe, cine nu simte și nu are nici cea mai mică chemare pentru a face muzică, nu poate să știe ce poate să sufere orice artist. Indiferent că lucrează cu vocea sau că este instrumentist, dacă vrea întradevăr să realizeze un lucru ca lumea. Să știți că indiferent cât mi-am iubit soțul, nu este ușor să trăiești lângă un artist. Așa cum v-am spus despre cum studia în fiecare zi, la fel era și ca profesor. Ora era oră, nu suporta să vină cursantul la lecție fără a fi cu lecția învățată. Zicea: «Să nu spui că nu se poate. Nu există „nu se poate“. N-ai vrut! Ce, credeai că-ți merge cu mine dac-ai venit la oră? Uite, nu facem oră, nu fac oră!»

- Era sever fără a fi răutăcios.

- Da, da. La Liceul de muzică unde a predat soțul meu, preda pe vremea aceea și profesorul Anton Adrian Sarvaș, nașul nostru, profesor la Conservatorul de Muzică „Ciprian Porumbescu“ din capitală, profesorul de vioară al soțului meu și vă dați seama ce concurență era acolo, dar cât era de exigent soțul meu, tot așa era și de iubit. Să știți că așa era de iubit Benone! A avut nenumărați elevi, iar mai spre sfârșitul perioadei de profesorat l-a avut la clasă, o perioadă mai scurtă, chiar pe fiul domnului Mădălin Voicu. Dar profesoratul lui n-a durat mult pentru că soțul meu și-a constituit un grup instrumental propriu și a plecat în străinătate. Deci și-a dat demisia și de la Filarmonica de Stat „George Enescu“ din București și de la școală.

- Ce amintiri aveți din perioada în care a fost concert-maestru al Orchestrei Filarmonicii din București ? Erați măritată cu domnul Benone Damian?

- Da, eram căsătoriți și mergeam în fiecare săptămână la fiecare concert. Mi-a făcut o educație soțul meu. Mie-mi plăcea foarte mult muzica de operă. Asta am și studiat. Am urmat șapte ani de studiu al muzicii clasice cu mari profesori. Când ai cu cine să înveți îți și place. Benone mi-a făcut o educație

Cetatea Cavalerilor

Publicație editată de Dr. Constantin MOSINCAT
Editor: Asociația Națională a Cavalerilor de Clio
Editura Tipo MC, Oradea, 2020

AVRAM IANCU - 200!

Nr. 6(46/iunie 2024)

muzicală clasică în genul muzicii simfonice. Mergeam săptămânal la concert și să știți că îmi plăcea grozav de mult. Îmi imaginam și așa și era. Îi spuneam lui Benone: „așa-i că la pasajul acela, ar trebui să fie așa, sau ar trebui să arate așa?” – „Așa e, mamă!”

Mi-aduc aminte cum am învățat, de exemplu, suita „*Tablouri dintr-o expoziție*” de Modest Musorgski. Pe cuvânt că așa cum mi-a explicat, așa era. În acest mod am ascultat eu muzica. Mai bine spus, așa am perceput-o și așa am îndrăgit-o. Așa s-a făcut că, încet, încet, pe lângă Benone am îndrăgit muzica simfonică. Și mi-a priit bine, sunt fericită că mi-am făcut această educație concomitent cu celelalte preocupări ale mele.

- Doamna Constanța Damian, povestiți-ne despre studiile și activitatea dvs. artistică, prezența în muzica de lied și de operă.

- Să știți că am studiat înainte de căsătoria cu soțul meu, la Conservatorul din localitatea mea natală, Ploiești. Am fost depistată chiar din liceu și trimisă pentru studii la Moscova. Din cauza situației nesigure a timpului acela, părinților mei nu le-a convenit deloc! S-au dus la liceu și au spus că „noi nu lăsăm copilul să plece singur printre străini!” Din cauza aceasta nu am putut să intru nicăieri în serviciu, să mă angajez, pentru că se știa și mi se răspundea: dumneata ai fost repartizată pentru canto clasic la Moscova! Și nu mă angaja nimeni. Nimeni! Și l-am cunoscut pe soțul meu. Terminase Conservatorul, urma să fie repartizat la Filarmonică și așa am început studiul propriu-zis. Am avut întâi o profesoară care era din Viena. Venise în România, era profesoară la Conservator și studiam cu dânsa în particular. M-a îndrăgit extraordinar de mult și a spus: „în doi ani de zile,- expresia dânzei, te scot pe piață. Ai o voce rară!” Am fost soprană cu o coloratură dramatică. Aveam un ambitus vocal de trei octave și ceva dar cu „pulpă”, cu timbru dramatic. În sfârșit, am studiat, am făcut primele înregistrări la Radiodifuziunea Română, lieduri care și acum au rămas în cardexul secției de muzică de cameră, compoziții de George Enescu, Claude Debussy, niște lieduri foarte frumoase și destul de dificil de interpretat. Mi-aduc aminte cu mare bucurie, îl știți pe inginerul de sunet Virgil Onițiu, vă rog să mă credeți, eram cu Benone, cu pianista, bineînțeles, și a venit în studio domnul Onițiu și a zis: „Elisabeth Schwartzkopf, unde e vocea aia?” Am făcut pauză. „Cine ești dumneata?” mă întreabă. Eu, timidă, n-am zis nimic. Ce era să zic? „Duduie, îți dai seama ce voce ai?!” Și pe loc mi-a dat spațiu de imprimare pentru lieduri. Și nu era ușor. Nici vorbă de ușor, este dificil de pătruns printre cei care imprimau la Radio. Acela a fost debutul meu, ca să zic așa. Pe urmă a început greul. Întorcându-mă în timp, ca elevă în liceu am învățat opere întregi, și partea tenorului și partea sopranei. Eu cântam, eu dădeam răspunsurile muzicale și asta nu a fost bine pentru mine în sensul că, sigur, mai distonam, suna atunci mai fals, mă enervam cu atât mai mult cu cât știam că a fost fals, cu atât mai mult mă adânceam în studiu, mai mult efort făceam și profesorul încerca să mă tempereze. Sistematic, am început studiul după ce m-am căsătorit, venind în București și lucrând cu doamna Feler patru ani de zile canto clasic. Cei care mă ascultau erau, cum v-am spus, înnebuniți, entuziasmați. Aveam o întindere vocală foarte mare și o voce foarte dramatică. Încă făceam coloratura așa, în silă, îi spuneam doamnei: „Nu, nu!” Eu totul voiam pe dramatic, pe dramatic! Și am studiat niște arii de Wolfgang Amadeus Mozart, numai pentru a le prezenta în concerte, extraordinar de grele. Și știți că Mozart când face, când nu face succes. E așa de greu să-i înveți compozițiile...După această doamnă care s-a prăpădit între timp, m-a ascultat profesorul Aurel Alexandrescu, fostul tenor al Corului Filarmonicii „George Enescu”. Când m-a auzit i-a plăcut extraordinar de mult. Am luat lecții de canto cu dânsul, încă trei-patru ani. Vreo două audiții am dat la operă. Unii m-au plăcut, alții nu. Se mai punea problema: „unde ai mai cântat dumneata?” Păi orice începător are un început și dacă dumneata mă întrebi unde am mai cântat și eu spun că n-am mai cântat, începutul acela trebuie să fie sau nu? Dacă mi-l iei și pe acesta și fiecare o să mă întrebe unde am mai cântat, păi stați să vedeți că nu știu unde, sau... nu! Și Benone intervine în perioada aceasta. S-a enervat grozav de tare pentru că vedea ce era pe la concursurile astea, la operă, și mi-aduc aminte, ultima oară am cântat aria Reginei Noptii din opera comică „Flautul fermecat” și pur și simplu toți cei din comisie m-au aplaudat. Consecința? N-am intrat nici în etapa a doua sau a treia și a intrat altcineva, o solistă de la operetă care n-a putut să cânte până la un anumit moment aria din „Flautul Fermecat” și m-au chemat tot pe mine să susțin opera în concert la Ateneul Român, în rolul Reginei Noptii. Sunt multe de spus apropo de programul nostru distractiv care n-a existat că dacă mai era și program distractiv, program de vacanțe și așa mai departe, nu se realiza nimic! Și poate și eu am greșit pentru că tot așa am fost o persoană pentru studiu...Că îi ceream, tot așa, hai să facem pasajul acesta, mami, arată-mi te rog că nu

AVRAM IANCU - 200!

Nr. 6 (46/iunie 2024)

știu cum și ce. El a fost ajutorul meu, a fost pianistul meu ca să spun așa. Nu aveam încă un pian în casă și studiam și game și eram acompaniată de Benone la acordeon, până plecam la maestru sau în concert. Pe urmă am avut o pianină dată cadou de un maestru care i-a oferit lui Benone și multe piese create de el.

- Doamna Constanța Damian ați fost până la urmă angajată?

- Nu! Acum de ce o să vă spun o să râdeți: am fost angajata soțului meu. Și nici aici n-am scăpat, în sensul că am dat o audiție în fața comisiei de la minister. Benone își constituie un grup instrumental cu care pleca afară, peste hotare. Mi-a spus: „mamă, mergi cu mine. Când vei cânta o doină din aceea ai să vezi tu ce se întâmplă!” I-am spus că nu cred c-am să pot. Una este când studiezi și să cânti muzică de operă și alta e când cânti în stilul folkloric... De ce să nu spunem adevărul-adevărat?

- Sunt alte genuri, alt tip de muzică, alte culori și nuanțe sentimentale, alt stil.

- Mi-a spus: „totuși mergi cu mine!” A trebuit să dau examen, au venit de la minister să mă asculte și textual vă spun ce au zis: „Formația Benone Damian are o astfel de solistă, opera nu are o astfel de solistă!” Și am plecat în turneu. Din acel moment, în turneu cântam doine pe un ambitus extraordinar ca și *Hora stacatto*.

- Varianta vocală ?

- Da, sigur, și ani la rând am plecat cu Benone. Să nu credeți că n-am suferit asta, că nu mi-a făcut o mare plăcere. Făcând game... mi-aduc aminte, am fost invitați, singurii, din toți cei pe care vreți dumneavoastră să-i numiți din România, la festivalul de la Lucerna. Cine era invitat la festivalul de la Lucerna? Benone Damian și formația sa. Asta vă spune tot!

- Așa este, vorbim despre un festival pentru marii maeștrii, interpreți, compozitori, formații de cameră, soliști celebrii, orchestre mari.

- Benone a cântat penultimul în concert în cadrul acestui Festival iar în încheiere Orchestra mare din New York cu Herbert von Karajan, mi se pare, la pupitru. Am o cărticică, broșura Festivalului, care îl menționează pe Benone cu formația lui. Acum retrăiesc emoțiile de atunci. El a zis ceva nostim „când am văzut imensa scenă m-am întrebat ce vor face oamenii aceștia care cântă cu mine?!” Iar eu, făcând vocalize într-o cameră pentru a-mi încălzi vocea, membrii corului din New York stăteau afară și mai ales coristele erau curioase să vadă cine iese de acolo, cine cânta gamele acelea. Când m-au văzut, m-au cunoscut. Acea a fost perioada în care am înregistrat și liedurile la Radio. Imediat mi s-a dat spațiu de înregistrare. V-aduceți aminte de domnul Virgil Onițiu, inginer de sunet, că avea auz absolut?

- Până în anii 1995, ne întâlneam cu domnul Virgil Onițiu la recepția benzilor înregistrate cu interpreți de muzică populară, române, piese concertante. Alături de compozitorul Dumitru Capoianu sau de Jean Dobrinescu, un alt muzician compozitor, mai tânăr, făcea parte din comisia care aproba sau în unele cazuri respingea anumite înregistrări, cu consemnarea argumentelor și a deciziei finale. Avea auz muzical perfect. Era obiectiv, avea în vedere toate aspectele imaginii sonore artistice a fiecărei producții muzicale, toate aspectele tehnicii sonore muzicale. Era prietenos, unora dintre persoane le oferea, când acestea îi solicitau, informații amănunțite despre horoscopul și zodia fiecăruia, pe care i le aducea peste câteva zile.

Frații Benone și Pamfil Damian.
Ileana Constanța cu tatăl și surorile mai mari

Doamnă Constanța Ileana Damian vă mulțumesc pentru acordarea acestui interviu și pentru primirea în casa și salonul în care ați trăit împreună cu virtuozul violonist, dirijor și profesor Benone Damian.

Al doilea interviu cu Constanța Ileana Damian

-Doamna Constanța Ileana Damian ne întâlnim cu bucurie pentru a completa datele despre Benone Damian, violonistul virtuoz, șeful unui grup instrumental în care partea vocală, vocea muzicii românești, a fost vocea dumneavoastră, doamna Constanța Damian. Vă mulțumesc pentru primirea pe care mi-o faceți și aș dori să completăm câteva aspecte legate de viața și activitatea maestrului Benone Damian. Când s-a născut, cu

exactitate?

- O să vă spun o poveste. Soțul meu s-a născut pe data de 8 iulie. Atunci s-a născut! Dar părinții fiind așa de fericiți pentru că era și o frumusețe de copil, nu știu ce păr mare avea că nu ziceai că e atuncia născut și de fericire și astăzi și mâine, l-au declarat tocmai pe 25 iulie și ca atare, socrul meu, tatăl lui Benone a primit și amendă de la primărie că primarul cine era?, bunică-său, bunicul lui Benone. Și l-a amendat pe socrul meu, pe fiul lui, pentru că și-a declarat copilul tocmai pe 25! Așa se face că Benone e trecut în acte pe 25, dar data corectă a nașterii este 8! Opt iulie.

Bunicul lui Benone, fost primar

Tânărul Benone Damian la vioară

- Referitor la perioada studiilor de la Conservator ale lui Benone Damian, câți ani a urmat la pedagogie și câți la Facultatea de interpretare instrumentală?

- Știți cum a fost? Soțul n-a intrat de prima dată la vioară dar a intrat al doilea an și în acel prim an în care nu a intrat la vioară, ca să nu piardă continuitatea examenului în Conservator a intrat la pedagogie. Și așa se face că a urmat pedagogia iar al doilea an a intrat cu nota 10. La același profesor, cu aceeași comisie care i-a spus în primul an „domnule, dumneata poți să faci ce-oi vrea altceva, numai vioară nu poți să faci!” El s-a ambiționat și a studiat și al doilea an când a dat examen la vioară, cu 10 a luat. Și a zis unul dintre profesori „Eu te cunosc pe dumneata!” „Da, zice, mă cunoașteți. Dumneavoastră mi-ați spus că nu voi putea cânta la vioară...”

- Acest lucru vi l-a spus când erați căsătoriți.

- Terminase renumitul liceu „*Andrei Șaguna*” din Brașov după care a dat examen la Conservatorul bucureștean. Așa se face că soțul meu a urmat în loc de cinci ani la vioară, șapte! A absolvit cu media 10 și a ales la repartiție postul la partida de primi violiniști ai Orchestrei Filarmonicii „George Enescu”. Același om căruia i s-a spus: „Poți să faci orice altceva, că te vedem că ești foarte inteligent și talentat, dar nu la vioară,” și vă dați seama cât l-a costat, cât l-a afectat pe Benone acest lucru, el care studia și i-au pus părinții „profesori”, ce erau acolo, în Întorsura Buzăului, apoi au fost cei de la Brașov, numai ca să urmeze vioara și să ajungă la examen să-i spună așa?... Avea cel mai

frumos sunet la vioară dintre toți studenții de la Conservator.

- Confirmați că a fost șef de promoție ?

- Da. Absolut. Cu media 10 și trimis la Filarmonica „*George Enescu*” pe postul de violonist solist al orchestrei simfonice. Și este adevărat că a cântat nu numai cu această orchestră ci și cu mai toate orchestrele filarmonice din provincie, în mai toată țara, colaborând des cu dirijorul Mircea Basarab. Majoritatea concertelor pe care le-a avut în provincie au fost cu maestrul Basarab, așa de mult i-a plăcut dirijorului de el. A cântat și cu maeștri dirijori George Georgescu și Constantin Silvestri. Toți maeștrii îl apreciau extrem de mult. Când George Georgescu pleca în turneu, cu trenul, îl chema pe Benone în cușeta dânsului și-i spunea: „Tu, ăsta, tu ești cel mai talentat. Tu nu trebuie să rămâi aici. Trebuie să faci mai mult pentru cariera ta. Ia cântă-mi mie ceva...” Și așa trecea vremea cântându-i maestrului până ajungeau la destinație. A fost singurul om pe care l-a primit maestrul George Georgescu înainte să moară. În rest nu a primit absolut pe nimeni! Nici pe concert maestrul care era pe timpul acela, se numea Ochialbi. ”Băiatul ăsta este un mare talent, un caracter extraordinar și eu îl iubesc”. Și l-a primit la spital, unde era internat.

Mirii Benone și Constanța Ileana Damian, între nași. Prima din dreapta, mama lui Benone

- Cine v-a fost naș de cununie?

- Naș ne-a fost maestrul Anton Adrian Sarvaș care i-a fost profesor de vioară. Cu dânsul a absolvit vioara. Ne aprecia așa de mult pe amândoi că ne-a și cununat.

- Deci v-ați căsătorit în anul în care a intrat la Filarmonică?

- În 1955, atunci când a și intrat la Filarmonică. Absolvența lui a coincis cu această angajare la Filarmonică și cu căsătoria noastră.

- A fost un an fericit din viața dumneavoastră. V-ați căsătorit în comuna Întorsura Buzăului, azi oraș înfloritor. Unde trăiesc și circulă oamenii la întretăierea drumurilor dintre Moldova, Muntenia și Transilvania ar trebui să se știe că acolo s-a născut un mare violonist, un important muzician român. Este drept că numele și profesia sa sunt menționate, alături de alte personalități, în site-ul localității Întorsura Buzăului, dar o singură menționare nu este suficientă. Benone Damian merită o carte biografică, un memorial, o statuie atât în Întorsura Buzăului cât și în Bucureștii în care și-a desfășurat acei ani minunați ca solist violonist la Ateneul Român. Viitorul își va spune cuvântul și oamenii care respectă cultura românească vor continua aceste idei ale noastre. Revin la anul 1955 și vă întreb cum au decurs cununia și nunta propriu-zisă?

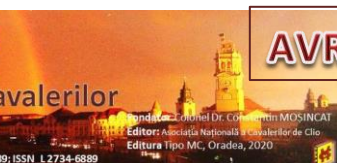
- Domnule Popa, îmi cereți acum prea mult, pentru că au trecut așa mulți ani. Dar să știți că am memorie și o să vă spun. A fost, cum se spune-n cărți, o nuntă ca-n povești. A fost enorm de multă lume, aș putea spune, toate satele din împrejurimi, că știau cine era Benone Damian, cine era tatăl lui Benone Damian, funcționar de vază la Primărie, iar bunicul, vreo 50 de ani a fost primar, era reales deși dânsul nu voia de la un moment dat și făcea scandal, de unde, că lumea din sate îl realegea mai departe. Nunta noastră a fost în niște timpuri foarte grele.

Extraordinar de grele! Mi se pare că v-am mai spus și vă repet că era cât pe aci să nu am nici rochie de mireasă.

Abea am găsit pe undeva rochie și am împrumutat-o pentru că nu se găsea nimic, în sensul că să-ți cumperi material și să-ți faci o rochie, o ținută cum o vrei și așa mai departe... Nici vorbă de așa ceva. Nici încălțăminte, nimic, chiar și cu mâncarea a fost o mare problemă, să știți, să faci o masă de sute de oameni ca să ai ce să le dai.

- Despre familia lui Benone. În momentul acela avea un frate. Era căsătorit?

- Avea un frate cu un an mai mic decât Benone. Să știți că și el era extraordinar de talentat. Cânta la violoncel. Am niște poze cu Benone și cu el, ei doi, în vacanțe, Benone cu vioara și celălalt cu acordeonul. Amândoi foarte talentați să știți, dar fratele lui, vrând să rămână cu părinții în Întorsura Buzăului a ales ca facultate Silvicultura. A ajuns inginer silvic și normal că a rămas alături de părinți. Dar numai o perioadă pentru că s-a căsătorit și s-a mutat la Sibiu. Așa că ce și-au dorit părinții, săracii, nu s-a îndeplinit. Benone într-o parte și Pamfil, că așa îl chema, în altă parte. În sfârșit, s-a ținut nunta noastră așa cum se ține o nuntă. Ce țin minte cu mare dragoste și mare plăcere este că au venit de la București vreo două vagoane întregi cu colegii lui Benone, cu toată suita, cu toți, la nuntă. Și ne-a cântat la nuntă, în biserică un bas bariton, care fusese coleg de conservator cu Benone, îl chema Neagu, un băiat înalt, frumos, o frumusețe. Ce voce avea omul acela... dar acel tânăr a părăsit țara în maximum un an de zile. N-am mai știut nimic de el dar așa frumos cânta și ce voce avea, puternică, de bas-bariton, a umplut toată biserica, toată lumea din biserică era aproape speriată că nu mai auzise așa ceva, să duduie pereții bisericii... Și asta a fost o mare plăcere pentru mine, să ne cânte un cântăreț în devenire. În rest, așa cum

AVRAM IANCU - 200!

Nr. 6 (46/iunie 2024)

se întâmplă la o nuntă, dar a fost totul organizat. Cu o lună înainte nici lumină nu era. Tata socru a obținut aprobare și a adus muncitori și a instalat lumina de unde era, din centru, până la casa lor, că altfel n-am fi avut lumină electrică. De ce spun asta, pentru că am avut o orchestră din Brașov și trebuia să cânte. Sub un cort imens s-a făcut o scenă și pe aceeași scenă, mă iertați că râd când îmi amintesc, am debutat eu, a cântat Benone, că i s-a dat de la Radio cadou 20 de minute de imprimări ale lui Benone, cadou de ziua nunții iar lumea după ce l-a ascultat cu înregistrările de la radio, a zis „nu, vrem pe viu să-l ascultăm” și Benone a trebuit să cânte! Deși era extraordinar de obosit că venea de la București cu nașii, oprește-te în Brașov, apoi mai departe...până la Întorsura Buzăului. Îmi cer scuze că eu în aceste clipe retrăiesc... nu știu dacă poate să-nțelegă cineva...

- Interesant, doamna Constanța Damian, că mențiunea „s-a născut într-o familie de muzicieni” sau într-o familie de pasionați de muzică, cum este mai corect spus, este un fapt adevărat! Se făcea muzică în familia în care s-a născut Benone Damian! Cânta și tatăl, deci fiul primarului Damian?

- Da. Să știți că este așa cum s-a mai scris. Și mama și tatăl lui Benone, amândoi au cântat, amândoi aveau auz muzical foarte, foarte bun. Au cântat în corul care era dirijat de Benone, cor care a cucerit premiul întâi pe țară, într-un concurs al celor mai bune coruri. A concurat cu corul maestrului D. D. Botez, care era profesor la Conservator. Benone i-a luat-o înainte cu corul renumit, corul de la Întorsura Buzăului. A ieșit pe primul loc. Cu banii obținuți de la un asemenea concurs a cumpărat o pianină la care Benone acompania membrii corului în timpul vocalizelor. Îi învăța cum să respire, cum să inspire, cum să frazeze, absolut tot, cum ar avea de a face cu un cor profesionist. Știți cum suna acest cor? Eu l-am auzit! Când eram acasă la Întorsura Buzăului am fost la Brașov și am avut concert. Nu mi-a venit să cred! Câtă disciplină! Oameni, țărani, țărani-țărani, care ziua munceau de nu mai puteau, mergeau acasă, se schimbau, se spălau și veneau la repetiție la cor „că vine maestrul și ne ceartă”.

- Benone urma cursurile Conservatorului de Muzică iar această muncă o desfășura în vacanțele lui de student.

- Absolut. Fiind în vacanțe, el a înființat acest cor. Avea niște tenori și niște baritoni cu niște voci naturale că nu vă pot descrie. Făcea vocalize separat cu partea feminină, separat cu băieții. Știau tot, să cânte, cum să intre pe o scenă, în ce frumoase costume erau îmbrăcați și au luat premiul întâi pe țară. Aceste aspecte, vedeți că nu se știu?! Că acest om a muncit enorm. El nu știa de vacanțe, nu. A lucrat cu acest cor până târziu de tot. Până ne-am cunoscut și ne-am căsătorit a ținut acest cor. Pe urmă nu a mai fost și nici altcineva nu a continuat și s-a rupt orice legătură. Dar acest cor a luat premiul întâi pe țară, înaintea corului dirijat de maestrul Botez. Și au mai fost câteva succese.

- Unde a susținut concerte cu corul? La Întorsura Buzăului, la Brașov...Au ajuns la București vreodată?

- Păi la București au luat premiul acela, sigur că au cântat. După ce au luat premiu au fost invitați să cânte la Brașov de câteva ori! Dar eu nu am mai fost cu ei. La Întorsura Buzăului, deasemenea, corul a cântat, nu mai spun, că era de acolo, dar suna extraordinar. Datorită premiului luat în nu știu ce valoare, cum v-am mai spus, a cumpărat o pianină ca să poată să facă vocalize și așa s-au mai continuat studiile și concertele lor câțiva ani.

- Iată un aspect nou, pentru caracterizarea lui Benone Damian ca dirijor. El a fost un șef de orchestră dar și un pasionat dirijor de cor și se argumentează prin premiul obținut că a fost un foarte bun dirijor. Deci el comunica foarte bine, artistic, muzical, chiar și cu niște amatori, luând în considerare faptul că a reușit să-i ridice pe amatori la nivelul unor profesioniști. Benone Damian-dirijorul... Vă mulțumesc pentru aceste completări și aceste date pe care le repunem în circulație publică după 60 de ani ...

- Doamna Constanța Damian, cu bunăvoința dumneavoastră vrem să continuăm fără a depăși timpul pe care l-am stabilit pentru interviul acesta dar este firesc să vă întrebăm despre dumneavoastră. Sunteți o ființă nobilă, atrasă de artă și dedicată muzicii. Caracterul dumneavoastră este exact așa cum a visat pentru sine și a sculptat pentru întreaga lume Constantin Brâncuși: oglindirea caracterului femeii în cel al bărbatului și invers, ca două semințe în același fruct. Unde v-ați născut, în ce familie? Ne interesează aceste aspecte pentru cei care vor să cunoască viața unor oameni care s-au iubit și au luptat pentru cultura muzicală românească.

- Mulțumesc domnule Popa pentru cuvintele frumoase, foarte frumoase. M-am născut într-o familie de oameni relativ simpli, în ce sens, nu al educației, nu erau nici oameni bogați, tatăl meu era funcționar iar mama casnică, pentru că eram patru copii, patru fete la părinți. Vă imaginați ... toate au

Cetatea Cavalerilor

În colaborare cu Editura MOSINCAT
Editor: Asociația Națională a Cavalerilor de Clio
Editura Tipo MC, Oradea, 2020

Cartea Mea, e și a Ta! ISSN 2734-6889; ISSN L 2734-6889

AVRAM IANCU - 200!

Nr. 6(46/iunie 2024)

mers la școală, toate au studiat, toate au urmat facultăți. Deci acești oameni au muncit enorm pentru noi! Toate cele patru surori erau foarte talentate și toate foarte frumoase. Una cânta, de exemplu, romanțe. Sora cea mare, când și-a luat serviciu, până să se căsătorească, juca teatru într-o echipă de amatori. Dar nu vă pot spune ce talentați erau toți. Doamne, cu câtă plăcere munceau! Am asistat de multe ori la repetițiile lor. Cea mică la fel, și eu, ca să mă laud acum, mai cu moț, de mine s-au ocupat mult mai mult încât la absolvirea liceului, după bacalaureat am fost repartizată - o să vă spun unde, că atunci așa era, nu mergeai unde voiai tu... Era așa: cine era talentat și avea medii mari mergea la facultate, cine nu, în producție. Eu am urmat liceul comercial, nu liceul teoretic și vă dați seama, eu (totuși) am fost repartizată pentru studii de canto și teatru la Moscova! Spuneți-mi dumneavoastră mie, pe acele timpuri, cine primea astfel de repartiții? Tot orașul mă știa, cântam la serbări, unul, două solo-uri, mă chemau de la liceu, știau profesorii, îmi dădeau voie, cântam în limba rusă, de exemplu, și ce credeți că s-a întâmplat? Părinții nu m-au lăsat. Mi-au spus părinții așa: vrei să faci facultate, faci orice în afară de asta, dar asta nu! De aici de lângă noi nu pleci! Vă dați seama că era o anumită educație... Altfel se dădea o educație pentru un copil, și-ar fi dorit ca să mă lase, dar nostimada era că tata dădea vina pe mama și mama pe tata. După ce am terminat cu bacalaureatul, cu tot, a venit de la București o comisie acasă și ne căuta să stea de vorbă când cu tata, tata zicea că nu e mama, când cu mama, mama zicea că nu e tata de acord. Că dânsa vrea și tata nu vrea, tata, că el vrea, mama nu vrea. A venit de vreo două ori această comisie ca să le explice ce înseamnă pentru mine, pentru dânsii, plecarea mea să studiez la Moscova. Dar dânsii, îmi pare rău să spun asta pentru că m-au crescut foarte bine și frumos, n-au înțeles sau mai bine spus n-au vrut, nu că n-au înțeles. Pe urmă, după vreo șase, șapte luni de zile eu nu aveam serviciu, că dacă mă duceam undeva să mă angajez îmi răspundeau: dumneata n-ai ce căuta fiindcă ai fost repartizată la facultate la Moscova, așa și așa, acolo te duci! În vreun an de zile colegele mele erau repartizate la diverse întreprinderi și câștigau salarii bune, se câștiga în statistică și contabilitate iar eu stăteam acasă ... fără nici un salariu, fără nimic, o fată la nouăsprezece, douăzeci de ani și culmea că îmi doream, vorbeam cu părinții mei, "dar nu înțelegeți că eu asta simt că pot să fac? Dacă dumneata îmi spui mie să mă duc să fac medicină sau altceva eu nu pot să fac pentru că nu am nici cea mai mică chemare pentru așa ceva, dar pentru asta am. Atunci pentru ce am fost solista orașului, de cântam la toate serbările, la toate ... ședințele de partid, de ce erau atunci, mă chemau și cântam. De ce?

- Doamna Constanța Damian, se pare că în acel an v-ați confruntat cu primul mare obstacol din viața dumneavoastră. Să revenim la câteva date despre familia în care ați crescut.

- Ca domnișoară, m-am chemat Ioan. Mama mea, până să se căsătorească a fost învățătoare, ea fiind tânără, la părinți. Când s-a căsătorit cu tatăl meu a devenit doamna Ioan. Mama era o femeie foarte inteligentă. Îmi pare rău că trebuie s-o spun, mult mai inteligentă decât tatăl meu. Această femeie putea să realizeze mult mai mult, dar căsătorindu-se am venit noi pe lume și totul s-a surdinat, s-a pierdut din activitatea ei socială. Ea venea din familia Weber. Tatăl dânsi a fost neamț. Acest domn, tatăl ei, care se numea Weber a iubit-o foarte mult fiind copilul natural al dânsului, pentru că mai erau și alte surori provenite din altă căsătorie. Iar mama mea, căsătorindu-se, a renunțat la meseria de învățătoare. Tatăl ei murind, a mai rămas mama ei, bunica noastră cum ar fi. Venind noi pe lume, și mama și bunica noastră

Constanța Ileana Damian solistă a ansamblului Benone Damian

s-au ocupat de noi extraordinar de mult. De exemplu erau ședințe la liceu și mama era chemată dintre părinți să asiste, îi spuneau „a venit *doamna general*“. Eram un exemplu în liceu de curățenie, pentru că se punea mare accent pe așa ceva. Mi-aduc aminte elevele din cursul inferior cum salutam elevele din cursul superior: „-Bună ziua domnișoară! -Bună ziua domnișoară!“ Nu ca acum, ce se întâmplă...

- Unde v-ați născut și ce ați studiat în școala primară și liceală?

- M-am născut în ziua de 5 februarie 1933, cu ocazia aceasta aflați și câți ani am, dar nu mă pot ascunde. Am

Cetatea Cavalerilor

Coordonator: Corneliu Dr. Constantin MOSINCAT
Editor: Asociația Națională a Cavalerilor de Clio
Editura Tipo MC, Oradea, 2020

Cartea Mea, e și a Ta! ISSN 2734-6889; ISSN_L 2734-6889

AVRAM IANCU - 200!

Nr. 6(46/iunie 2024)

Împlinit 82 de ani, lumea zice că nu arăt și sunt tare mândră, Dumnezeu știe necazul acesta, nu? Am urmat școala primară în Ploiești, apoi tot acolo Liceul comercial cu bacalaureat cu tot și pe urmă cum v-am spus, pentru că eu n-am putut să intru nicăieri în serviciu sau altundeva având acea repartitie pentru canto la Moscova. Veneau în vacanța de vară două dintre fostele mele colege de clasă, de serie sau de bacalaureat ș. a. m. d. care au fost și ele trimise la Moscova și-mi povesteau. Vă dați seama cât sufeream. Acum se schimbase situația. Părinții mei ce credeți că făceau? Mă trimiteau: „Ia mai du-te pe la liceu și vezi care mai e situația. Vorbește cu directoarea că poate te trimite...”,-Eu nu mă duc mamă, dumneavoastră, cu tata ați hotărât ca să nu plec, acum mergeți dumneavoastră și vorbiți cu directoarea dacă se poate face ceva.” Le era rușine să se ducă și să spună „Acum vrem ca fata noastră să se poată duce să studieze!”. Zic : „eu nu fac asta!” Și așa a și fost pentru că era invitația doar pentru acel an în care am absolvit, nu se repeta ca și la anul să te trimită. Eu ca atare nu am avut serviciu. Dar ce credeți că făceam ca pur și simplu să nu înnebunesc acasă? Am cunoscut pe o doamnă, că după aceea s-a înființat și o Școală de muzică în Ploiești, făceam vocalize și studiam în felul în care mă pricepeam. Nu e bine să studiezi de capul tău fără un profesor pentru că se imprimă anumite defecte pe care le scoți cu greu din deprindere. Ca zodie sunt un vărsător. Un om foarte calculat. Chiar dacă Benone a muncit și mi-a oferit absolut tot, sunt un om foarte bun, ce-am avut eu am împărțit și cu alții și asta o pot dovedi prin turneele pe care le-am făcut cu Benone. Nu era ceva să nu împart cu prietenii, cu invitații noștri la masă veniți să mâncăm împreună din ce am adus. Povesteam, eram întrebată ce-ai văzut? „Măi, noi nu mergem acolo să vizităm. Regret din tot sufletul meu că nu vă pot spune în ce muzeu am fost și ce am văzut...”. A fost întrebat și Anton Rubinstein ce-a văzut și a răspuns și el cu o glumă amară. Ce să spună, că a fost cu trenul și cu avionul, a stat la hotel și toată atenția o dădea programului său concertistic...

- Despre familia Benone și Constanța Damian înconjurată de prieteni ce ne puteți spune?

Benone Damian, primul din stânga, Ileana Constanța Damian a patra, la mijloc

- Aveți dreptate să mă întrebați dar cu regret vă spun ... În afară de familia mea și surorile mele, de fratele lui Benone, nu am avut apropiați pentru că nu aveam timp. Mai ales dacă este vorba de Benone nici nu încapă vorbă. Benone avea totul programat pe ore. Acu' pleca la școală pentru că era profesor, acu' pleca la Filarmonică iar seara târziu era și concert maestru la Teatrul Tineretului. Alteori pleca la repetiții cu corul pe care l-a dirijat în tinerețea sa. Era extraordinar de obosit și dacă aveam câteva familii cum v-am mai spus, acelea erau familiile nașilor noștri, profesorul meu de canto și alți câțiva printre care actorul Constantin Guriță a cărui soție era solistă la Operă. Întâlnirea cu cei doi, de care eram nedespărțiți, actorul Guriță și soția sa solistă la operă, se solda cu schimburi de experiență pentru că aveam preocupări muzicale comune. Mi-aduc aminte cum îi chemam „haideți la noi că am făcut nu știu ce și să fim împreună la masă”, ei la fel ne chemau și se solda tot cu ceva de cântat „și vezi că acolo n-ai cântat bine, nu ți-a ieșit bine” și ajungeam în final, Benone cu ale lui piese și eu cu soția lui Guriță să vorbim de canto, prezentam ce studiez și ce greutăți întâmpin.

- Alte piese muzicale din repertoriul dumneavoastră care au fost, în afară de aria Reginei Noptii din opera „Flautul Fermecat” de W. Amadeus

Mozart ?

- În primul rând am început cu lieduri. Maestrul Aurel Alexandrescu, solistul Filarmonicii „George Enescu” era extraordinar de exigent. Ne cânta exemplificând cu Simfonia a IX-a de Ludwig van Beethoven. Nu prea eram eu încântată dar încet, încet, i-am câștigat încrederea pentru că a văzut ce voce aveam. Mă credeți că eu rar treceam cu maestrul supraacutul. Cântam *la* din octava mică, de sub portativ - și confra la, Ce lucrăm foarte intens erau ariile de concert cu care dânsul dorea să-mi stabilesc

AVRAM IANCU - 200!

Nr. 6(46/iunie 2024)

repertoriul. A zis „Nu vreau să fi solistă la operă, vreau să dai concerte, asta este foarte rar și foarte greu. Mi-a dat să studiez niște arii de concert extraordinar de grele de care nu auzise cineva din cercul nostru. Nu mi-a plăcut să fiu ceea ce am fost, adică soprană de coloratură. Dar eram soprană „de coloratură” dramatică. Și mie îmi plăcea totul cântat „pe pulpă”, cum spunem noi, cântăreții, profund dramatism în vibrația vocii iar maestrul voia alt fel de suplețe vocală. Am fost o fire foarte emotivă, n-am știut să mă vindec de așa ceva pentru nimic în lume! Benone a luptat cu mine, maestrul a luptat cu mine, îmi spunea „gândește-te, cânti în sală acum, dacă există unul în sală ca să poată să scoată ca tine o notă... și cum să ai emoții cântând în fața cui? Câți din sală sunt cunoscători?” Nu mi-a plăcut să mi se spună soprană de coloratură. Pentru că așa am avut vocea, întotdeauna mi-a plăcut să cânt în registrul mediu și grav ca o soprană dramatică. Am articole de critică de peste hotare care mă prezintă soprană dramatică. Pentru că aveam timbrul specific și un volum mare și pe urmă să faci perlajul acela de acut și supraacut, este foarte rar, să știți, să fi totuși de coloratură dramatică. Mie mi-a plăcut să mi se spună soprană dramatică și maestrul râdea și mă ținea puțin cam în frâu. Pentru mine acutul și supra acutul erau așa cum ai zice un „bon jour”. Sau erau zile când nu le treceam și maestrul îmi spunea să fac vocalize în registrul mediu, tot așa. De foarte tânără, căsătorită fiind cu Benone eu am făcut înregistrări cu lieduri la Radiodifuziunea Română. Am în cardex vreo patru lieduri. Să nu uitați un lucru foarte important că pe timpul acela activau dintre cântăreții mari Arta Florescu, Zenaida Pally și alți soliști care au înregistrat aceste lieduri. Și totuși în dreptul acestor patru creații din Fonoteca Radio se află numele meu, Constanța Damian, ca să zic așa „o necunoscută” la nivel de țară, nu vorbesc de nivel universitar și așa mai departe.

- Doamna Constanța Damian, care au fost acele perioade în care ați fost în turneu cu soțul dumneavoastră, violonistul Benone Damian ?

- N-am fost întotdeauna în turneu pentru că, vă spun sincer, eu n-aveam pretenția, dar lumea nu cunoștea acest fapt, toată orchestra, împreună cu mine, noi nu cântam cu microfoane. Nu orice altă cântăreață ar fi făcut față la așa ceva. La un moment dat a plecat într-un turneu una dintre cântărețele de la noi din țară dintre care aicea sunt văzute foarte bine, doamna Angela Buciu. Instrumentiștii din orchestra soțului meu îi spuneau „dumneavoastră ne luați pe noi dar dumneavoastră țineți cont de soția dumneavoastră ce voce are” iar soțul meu a spus: „eu vă iau pe care vreți să cântați fără microfon, ca soția mea, mergeți cu mine, că noi, toată orchestra, nu cântăm cu microfoane”. Așa era, știți cum suna? Iar eu ce să vă mai spun, toată lumea din sală, străini, nu cred că a existat cineva (să nu ne aprecieze), pentru că nu își dădeau seama, nu eram așa cunoscuți cu folclorul nostru, nu știau ce înseamnă folclor. Toată lumea spunea „vai de mine, ce voce de operă are, se vede cât de colo că-i solistă de operă”.

- Cântați „Hora staccato” și melodii populare. Care au fost acele cântece populare și ce prelucrări de folclor ați cântat, au fost preluate din creația corală?

- Nu. M-am axat pe niște doine. Având în vedere vocea mea care răsună pătrunzătoare am recurs la niște doine care mi se potriveau pentru că dacă mi-ar fi plăcut să cânt oltenește, moldovenește, nici vorbă de așa ceva. Un om care studiază canto, cum ar fi redat în stil și pronunție originală? Am mascat, totuși te dai de gol. În folclor nu poți să găsești astfel de voci. M-am axat pe niște doine de exemplu pe care le cânta Gheorghe Zamfir la nai, ceva despre care am crezut eu că mă aranjează și pe care cred că le pot cânta cu text, desigur. Deci asta am făcut. Să nu credeți că m-am ambiționat să cânt alte stiluri, să cânt oltenește, să cânt moldovenește, ardeleneste. Absolut de loc. Am cântat așa cum am putut eu. În schimb, toată lumea care nu putea să aprecieze ce ziceam eu ca text a apreciat vocea, prezentarea mea, costumele pe care le purtam, cum arătam, asta judeca omul din sală.

- Aveați iie cu care apăreți pe unul dintre albumele discografice alături de violonistul Benone Damian și de naistul Nicolae Pîrvu, alt solist colaborator al orchestrei soțului dumneavoastră. Toți aveți, cel puțin, cămășuța tradițională românească, la femei, cu alțiță.

- Aveam niște costume extraordinare, nu multe, vreo trei, dar toate făcute la comandă pe măsura corpului meu, întâi mi le făcea croitoreasa la București, pe urmă mergeam cu ele în provincie și mi le broda, mi le aranja. Pe la Târgu Mureș am fost de vreo câteva ori, de mult, pentru niște costume, nu vă pot spune cât de elegante. Să știți că toate, iertați-mi lipsa de modestie, dar acum măcar la vârsta asta pot să spun și eu, toate-mi aparțin. Nimeni nu mi-a zis faci așa sau faci așa. Eu am zis „îmi faci așa doamnă care croșetezi și coși, eu așa vreau, nu alegi culorile astea sau alea”.

- A fost concepția dumneavoastră.

- Totul, să știți!

Constanța Ileana Damian și ansamblul Benone Damian

- Ne-ați spus că la fiecare apariție a dumneavoastră se ridicau în picioare. Pentru că vă cunoșteau sau pentru că erați prima dată acolo? Era un respect din obișnuință sau impuneați din prima clipă, pentru că ați fost în unele locuri de două, trei ori!
- Da. De exemplu în Statele Unite ale Americii, am fost invitați la un mare festival. Când am apărut pe scenă, aici în special, la apariția mea, lumea s-a ridicat în picioare. Nu știam ce se întâmplă, îmi ziceam „poate că pleacă toți din sală...ce mă fac eu?...”
- Emoții de artistă, de soprana solistă...
- Da! Pentru că nu-ți permiți ca să nu fi la nivelul la care se aștepta să fi. Spectatorul te așteaptă. Adică eu am venit acolo să mă plimb prin oraș sau să văd muzee dacă așa fi vrut? Nici vorbă de așa ceva!
- Doamna Constanța Ileana Damian vă rog să vă referiți la cartea *Româniche Tântze* și la *Metoda de acordeon*, ambele fiind publicate sub semnătura violonistului, profesorului și dirijorului Benone Damian.
- Mi se pare că are chiar imprimate de el, pe disc, *Româniche Tântze*, melodiile fiind probabil însoțite de o mică broșură. Am dat însă toate partiturile unei tinere violoniste care a studiat cu Benone Damian. *Metoda de acordeon* a fost publicată la Editura Muzicală a Uniunii Compozitorilor din Republica Populară Română în anul 1964.
- Observ că este o metodă de format mare, cuprinde studii, explicații, îndrumări metodice și tehnice, exerciții ritmice și melodice, transpoziții, jocuri populare...
- Din programele lui sunt trecute în acest „catalog” piese muzicale imprimate de Benone Damian la Radiodifuziunea Română.
- Melodiile din repertoriul lui înregistrate la acordeon.
- Această metodă a fost elaborată când eram tineri amândoi. Benone lucra seara târziu după ce termina toate repetițiile, concomitent fiind la Filarmonică dar și profesor cu normă întregă. Seara târziu, după ora 19 era concert maestru la Teatrul Tineretului. Așa s-a muncit. Știți cum? Se odihnea câteva minute după repetiția la Filarmonică unde concert maștri erau Anton Adrian Sarvaș, nașul

AVRAM IANCU - 200!

Nr. 6(46/iunie 2024)

nostru și dl Ochialbi. Venea acasă, mâncă, se odihnea puțin, pleca la școală. De la școală se îndrepta către Teatrul Tineretului, unde era concert maestrul...

- A avut și rolul de solist în unele concerte la Ateneul Român, sediul Filarmonicii.

Benone Damian în concert

- Sigur că da. Primul concert al lui Benone, după absolvire, la repartiție, a fost la Ateneul Român. Acel concert despre care am un articol scris foarte drăguț, a fost reluat. Așa a cerut lumea. Se intitula „Tinere talente”. Știți cum a fost sala mare a Ateneului? A stat lumea și pe scările acelea, pe treptele unde urci la loji, a fost arhiplin. Și când s-a văzut așa ceva, s-a hotărât repetarea concertului. Maestrul George Georgescu i-a spus lui Benone: „Dacă mie o să-mi placă mult, ai să vezi ce o să fac”. Ce credeți că a făcut? Din public, în picioare s-a ridicat și l-a aplaudat pe Benone! Pianistul Mândru Katz a cântat o parte din program iar Benone altă parte din concert. Benone a cântat *Havaneza* de Saint-Saens iar ca bis, *Albina* de Franz Anton Schubert (din Dresda). Ambii soliști au avut un succes greu de descris, eu nu vă pot spune. Mi-a fost rău pe urmă, probabil din cauza emoțiilor pe care le-am încercat și eu. S-a întâmplat după absolvirea Conservatorului. S-a spus că este un violinist cu cel mai frumos sunet la vioară, dintre toți studenții care absolviseră!

Am unele articole din acei ani, dar multe au fost cerute de jurnaliști și date lor. Benone Damian a oferit atâtea interviuri și doamnei Marioara Murărescu și

doamnei Elise Stan, ambele faimoase realizatoare de emisiuni la Televiziunea Română.

- Cum intenționați să-i păstrați memoria în rândul melomanilor?

- În primul rând dvs. vă mulțumesc. Sunteți dintre puținii oameni de la Radiodifuziunea Română, căci nici nu am anunțat public decesul soțului meu, care totuși ați venit, ați întrebat, ați înregistrat, dar să știți că felul meu nu este ca să agasez pe cineva, să întreb. Dacă tu ești interesat - și slavă Domnului că soțul meu n-a fost oricine, asta da. Dar eu nici asta n-am făcut-o. N-am anunțat nici la Televiziune moartea soțului meu, și am greșit enorm, pentru că ați văzut ce lume puțină a fost, pentru că eu n-am spus, fiindcă n-am fost în stare să mai fac nimic. Vă dați seama cum îți pica: te duci la el, îi dai să mănânce, vorbești cu el și după două ore te anunță de la spital că a murit! Cum poți să realizezi prin ce treci? Nu mi-am dat seama de nimic. Toți îmi reproșează că nu m-am dus, că nu am anunțat îndeajuns. Am zis că dacă dâșii consideră că acest om merită cu prisosință n-au decât să vorbească. Dar eu ca să mă duc să cerșesc pentru soțul meu, să fac anumite lucruri, niciodată! Altceva n-am ce să adaug. Încăodată să știți că vă mulțumesc. Ați fost agreat că ați venit lângă prietenii lui Benone și nici nu vreau să mă gândesc că veți lipsi vreodată, nu puteți lipsi pentru că sunteți un om capabil și amabil.

- Doamna Constanța Ileana Damian vă mulțumesc pentru evocările pe care ni le-ați împărtășit și sperăm ca aceste texte, interviuri, emisiunile domnului Mihai Hagi pe care le-am transcris, să le putem publica, poate și emisiunea „Aș vrea să-mi cânti o viață” din anul 2000 când a fost invitat la Radio România Actualități. Au fost anii în care Benone Damian dorea să se facă mai bine cunoscut și apreciat în țara lui. Din anul 1956, când a debutat la Radioteleviziune și până în 1995 Benone Damian a fost difuzat cu imprimările sale, în emisiunile muzicale. Casa de discuri Electrecord a fost aleasă însă, de Benone Damian, ca să-i înregistreze și să-i promoveze realizările concertistice interpretative, să-i urmărească fiecare evoluție și împrăștiere repertorială de succes. Societatea Română de Radiodifuziune s-a îngrijit să preia aceste imprimări pentru a îmbogăți Fonoteca Muzicală și implicit, emisiunile de radio.

- Soțul meu a fost întotdeauna prea retras. Știți ce pretenții avea? Zicea: „Să mă cheme!” Pe de o parte sigur că avea dreptate că el nu era acela care să ceară „nu mă chemați și pe mine?” sau „m-auziți și pe mine?” Avea dreptate în sensul acesta. Dar știți că sunt niște vorbe care se spun. Și-i reproșam: „Mami, tot nu poți înțelege?...” Spre deosebire, în stăinătate era salutat pe stradă! Vă imaginați asta? Și acum eu să duc dorul ca să-i facă sau să nu-i facă, nu știu ce să se întâmple... Nu, nu pot să fac asta, să știți! Sunt prea demnă ca să cer lucrurile astea.